

Yakın ilişkilerde üst biliş işlevleri ve kişilik yapıları

Metacognitive functions and personality types in close relationships

Merih Altıntaş¹

Eyüp Durmaz²

Feyza Çiftçi³

Received Date: 30 / 06 / 2017

Accepted Date: 27 / 09 / 2017

Öz

Kişiler arası yakın ilişkilerde bireyin üstbiliş işlevleri ve kişilik yapısı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan bu çalışmanın örneklemini, İstanbul Gelişim Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde değişik bölümler ve sınıflarda öğrenim görmekte olan 199 kız ve 201 erkek olmak üzere toplam 400 üniversite öğrencisinden toplanmıştır. Araştırma verileri "Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu", "Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri" ve "Üst Biliş Ölçeği" kullanılarak toplanmış ve veriler SPSS 23,0 paket programı ile Tanımlayıcı İstatistiksel Metotlar (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) ve Lineer Regresyon analizi ile çözümlenmiş, sonuçlar % 95 güven aralığında, $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda; "kaygılı yakın ilişki" ile üst biliş işlevleri alt boyutlarından "olumlu inançlar" ile "kontrol edilemezlik ve tehlike", kişilik yapısı olarak "duygusal dengesizlik", "dışadönüklük" ve "içedönüklük" pozitif yönlü ve anlamlı, kişilik yapısı olarak "gelişime açıklık" ise negatif yönlü ve anlamlı olarak ilişkili tespit edilmiştir. "Kaçıngan yakın ilişki" ile üstbiliş işlevleri alt boyutlarından "kontrol edilemezlik ve tehlike", kişilik yapısı olarak "içedönüklük" ve "duygusal dengesizlik" pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki sergilemiştir. "Güvenli yakın ilişki" ile üstbiliş işlevleri alt boyutlarından "kontrol edilemezlik ve tehlike" pozitif, "bilişsel farkındalık" negatif; kişilik yapısı olarak "yumuşakbaşlılık" ve "dışadönüklük" negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Yakın İlişki Biçimleri, Kişilik Yapısı, Üstbiliş İşlevleri

Abstract

The aim of the study is to examine the relationship between metacognitive functions and the personality structure, and the study was conducted with 199 female and 201 male in total 400 students from İstanbul Gelişim University Faculty of Fine Arts from different majors and classes. Research data were collected using "International Personality Inventory Short Version", "Experiences in Close Relationships" and "Metacognition Questionnaire", and the data were analyzed by SPSS 23.0 packet program using Descriptive Statistical Methods (Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation) and Linear Regression analysis and the results were evaluated at 95% confidence interval and $p < 0.05$ significance level. As result of the research following were found; "anxious close relationship" was positively correlated with "positive beliefs about worry" and "negative beliefs about the controllability of thoughts and corresponding danger" metacognitive subdimensions and positively correlated with "extraversion", "emotional instability" and "introversion" personality traits and negatively correlated with "open to experience" personality trait. "Avoidant close relationship" was positively correlated with "negative beliefs about the controllability of thoughts and corresponding danger" metacognition subdimension and; "introversiön" and "emotional imbalance" personality traits. "Secure close relationship" was positively correlated with "negative beliefs about the controllability of thoughts and corresponding danger" metacognition subdimension and negatively correlated with "cognitive self-consciousness" metacognition subdimension and "agreeableness" and "extraversion" personality traits.

Keywords: Close Relationship Types, Personality Structure, Metacognition Functions

¹ Psikiyatri Uzmanı, Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, merihaltintas@yahoo.com

² Psikolog, Psikolog.e.y.p@gmail.com

³ Psikolog, feyzaciftci24@gmail.com

1. Giriş

İnsan sosyal bir varlıktır ve günlük yaşamın bir gereği olarak birey, diğer bireylerle sürekli etkileşim halindedir. Bireyin bu sosyal yapısı, içinde yer aldığı toplumla uyumlu ve sağlıklı bir etkileşim kurabilmesini gerektirmektedir. Toplumla bireyin uyumlu birlikteliğinin temel koşullarından biri bireyin diğer insanlarla yakın ilişkiler kurabilmesidir. Ericson'un psikososyal gelişim kuramına göre diğerleri ile yakın ilişkiler kurabilen birey kendini adamayı ve bakım sunmayı ister. Ergenliğinde güçlü bir kendilik duygusu kazanan genç yetişkin, kendi kimliğini bir diğerleriyle bütünleştirmeye hazırdır. Bu dönemdeki genç yetişkinler diğerleriyle derin kişisel bağlanmalar gerçekleştirmezse yalıtılmışlık yaşarlar.

Diğerleri ile kurulan yakın ilişkiler, ilk yıllarda bebeğin anne-babasına, kendisine ve çevresine karşı geliştirdiği güven duygusu ile başlar. Bu dönemde bebek diğerlerine karşı ya bir güven duygusu veya güvensizlik duygusu geliştirir. Erikson'un kabul ettiği güven olumlu bir kişiliğin ve kimlik duygusunun temel taşıdır. Kişinin ilerideki davranış kalıplarını, değerlerini, ilgilerini ve onu diğerlerinden ayıran temel özellikleri temsil eden kişiliği; bilişsel, duygusal ve davranışsal özellikleri ile gerek kişiler arası yakın ilişkilerinde ve gerekse kişinin kendi bilişsel süreçleri hakkındaki bilgisi ve bu bilginin bilişsel süreçleri kontrol etmek için kullanılmasını ifade eden üstbilişsel işlevlerin yürütücü faaliyetlerinde önemlidir.

Bebeğin bakım vereni ile başlayan ve ilerleyen yaşlarında hayatındaki sosyal tüm ilişkilerine uzanan ve ilişkilerini etkileyen bağlanma biçimleri bireyin diğerleri ile kurduğu yakın ilişkileri etkilemektedir. Yakın ilişki biçimlerinin üstbiliş işlevleri ve kişilik yapısı üzerine olan etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın problemleri şunlardır:

1. Yakın ilişki alt boyutları ile üstbiliş işlevleri ve kişilik yapısı arasında bir ilişki var mıdır?
2. Kişilik yapısı yakın ilişki biçimlerini yordamakta mıdır?
3. Üstbiliş işlevleri yakın ilişki biçimlerini yordamakta mıdır?

2. Literatür

Sosyal bir varlık olan insan, ötekiyle yakın ilişkiler kurma ve geliştirme ihtiyacı içerisindedir. Romantik ilişkilere, ana-baba ve çocuk arasında gerçekleşen ilişkilere ve arkadaşlık ilişkilerinin tümüne yakın ilişkiler denilmektedir (Eryılmaz ve Ercan, 2010, 119-127). Yakın ilişkiler işbirliği, güven, yakınlık, paylaşım, kendini açma ve özel yaşantıların yoğun olarak paylaşıldığı ilişkilere (Martin ve Thomas, 2000, 39-45). Kişinin kurduğu yakın ilişkilerde, ilişkinin destekleyici ve koruyucu özellikleri, yaşamın erken dönemlerinde belirlenen ve süreklilik gösterdiği düşünülen, kişinin diğer insanlarla ilişki kurma örüntüsünü şekillendiren bir fenomen olan bağlanma ve bağlanma biçimi ile ilişkilidir (Aronson, Wilson ve Akert, 2012). Bağlanma, çocuk ile bakım veren kişi arasında gelişen ilişkide, çocuğun bakım veren kişiyle yakınlık arayışı ile kendini gösteren, özellikle stres durumlarında belirginleşen, tutarlılığı ve sürekliliği olan duygusal bir bağ olarak tanımlanmaktadır (Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011, 321-342). Bağlanma kuramının teorisyeni Bowlby (1950), erken yaşlarda bağlanma figürü ya da birincil bakıcılarla kurulan ilişkinin niteliği yaşamın sonraki yıllarında kurulacak yakın ilişkiler için temel oluşturmaktadır (Bowlby, 1969) düşüncesi ile bağlanma fenomenine dikkat çekmekte (Arbona ve Power, 2003, 40- 51) ve üç tip bağlanma biçiminden bahsetmektedir. Bunlar; güvenli, kaygılı ve kaçınan tiplerdir (Overbeek ve Vollebergh, 2003, 28- 39) Kuramın temel argümanı bebeğin bakım veren ile yaşamın ilk yıllarında kurduğu yakın ilişkilerinin, ilerleyen yıllarda kuracağı

ilişkilerin temelini oluşturacağı görüşüdür. Bebeğin çevresindeki insanlarla kurmuş olduğu yakın ilişkileri, ilerleyen yıllarda kendisine ilişkin bilgiler bütünü olan kişiliğinin oluşmasında önemlidir. Yaşamı boyunca sosyal ilişkileri içerisinde birçok insanla iletişim kuracak olsa da, kendisi için önemli olan insanlarla (bakım veren) kurduğu ilişki biçimi kişiliğinin şekillenmesinde daha baskın rol oynayacaktır (Hamarta, 2002).

Kişilik, bireyin zihinsel, fiziksel ve duygusal özelliklerinin davranış ve yaşam biçimine yansımaları olarak (Yöyen, 2017a, 123-129.), belirli olaylarda insanların motivasyon, davranış ve farkındalığını etkileyen, genetik geçmişten kaynaklanan ve tarih boyunca öğrenilen, dış çevre ve durumlardan etkilenen bir dizi kavramı içerir (Yöyen, 2017b, 35-50.) Bireyin kendisiyle, çevresiyle kurduğu, kendisini diğer bireylerden ayıran tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimi olarak kişilik, doğumdan ölüme kadar süren dinamik bir süreçte, bireye ait tüm psikolojik dinamikleri içerir (Yöyen, 2017c, 492-500). Bu psikolojik dinamikler içerisinde üstbiliş işlevlerini de görmek mümkündür.

Psikoloji literatüründe yeni bir kavram olan üstbiliş teriminin ne olduğu konusunda araştırmacıların farklı tanımlamaları bulunmaktadır. Araştırmacılar bilişi, dikkat, algılama, muhakeme etme, karar verme, problem çözme, düşünme gibi bilginin kazanılması ve kullanılmasıyla ilgili süreçlerin tümünü ifade etmek için; üstbilişi ise, kişinin düşünce süreçlerini farkında olması ve bu süreçler üzerinde kontrol sahibi olması olarak tanımlamaktadırlar (Yılmaz, 2017). Üstbiliş kavramını ilk ortaya atan Flavell'e göre üstbiliş, kişinin kendi bilişsel süreçleri hakkındaki bilgisi ve bu bilginin bilişsel süreçleri kontrol etmek için kullanılmasıdır (Flavell, 1979, 906-911) Genel olarak kişinin kendi bilişsel süreçleri hakkındaki bilgisi ve bu bilginin bilişsel süreçleri kontrol etmek için kullanılmasını ifade eden üstbiliş terimini (Dunlosky ve Metcalfe, 2009), Brown "farkında olma" olarak açıklarken; Locke 'yansıtma' ve "kendi zeka durumumuzu algılamamız"; Piaget ise içsel bakış terimini kullanarak "kişinin farkında olduğu deneyimleri yansıtması" şeklinde ifade etmiştir (Butler, ve McManus, 1998). Flavell üstbiliş kavramını, üstbilişsel bilgi ve üstbilişsel deneyim (Flavell, 1979, 906-911) olarak; Brown bu iki tanımı, bilişin bilgisi ve bilişin düzenlenmesi olarak adlandırmıştır (Karakelle ve Saraç, 2010, 45-60). Üstbilişin, üstbilişsel bilgi, üstbilişsel deneyim ve üstbilişsel düzenleme gibi üç temel yönü vardır. Üstbilişsel bilgi, kişinin bilişsel fonksiyonlarının işleyişine dair bilgisine dayanır. Üstbilişsel deneyim, belirli zihinsel olayların anlamının değerlendirilmesi, üst bilişsel duygular ve biliş durumunun değerlendirilmesinden oluşur. Üstbilişsel düzenleme ise, izleme, planlama, kontrol etme, dikkat ve performanstaki hataların bulunması gibi yürütücü işlevlerdir (Wells, 2000). Özetle biliş, kişinin zihninde olup biten tüm süreçleri içerirken; üst biliş, bilişleri kontrol ederek değerlendiren üst bir yapı ve süreçler bütünüdür ve kişinin kendi zihnindeki süreçlerin farkında olmasını kapsayan bir üst sistemdir (Crick, 2000). Kişinin ne bildiği hakkındaki bilgisi, ne düşündüğü hakkındaki düşüncesi veya kendi bilişsel süreci üzerine çevrilmiş gözüdür (Tosun, Irak ve Türk, 2008, 67-80).

3. Yöntem

3.1. Örneklem

Araştırma verileri, 2016-2017 eğitim öğretim yılının bahar döneminde, İstanbul Gelişim Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde değişik bölümler ve sınıflarda öğrenim görmekte olan 199 kız ve 201 erkek olmak üzere toplam 400 üniversite öğrencisinden toplanmıştır. 400 kişilik örneklemin %49'u kadın (N=199) ve %51'i erkektir (N=201). Katılımcıların yaş ortalaması

21,56 olmak üzere, %44,2'si 21-23 yaş, %43,3'ü 18-20 yaş ve %12,8'i ise 24 yaş ve üzeri yaş aralığındadır.

3.2. Veri toplama araçları

Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu (IPISV): Costa ve McCrae tarafından oluşturulan Beş faktör kişilik modeli üzerinden, Goldberg (1999) tarafından geliştirilen Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Versiyonu'nun (IPISV) Türkçe uyarlaması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Yöyen (2016) tarafından yapılmıştır. Beşli likert tipinde, bireyin kendi kendisini değerlendirdiği bir özbidirim ölçeği olan IPISV, toplam 40 sorudan ve 9 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutları şunlardır: "dışadönüklük", "içedönüklük", "sorumluluk", "dağınıklık", "duygusal dengesizlik", "gelişime açıklık", "yeniliğe kapalılık", "uyumluluk" ve "düşmanlık". Güvenilirlik çalışmasında tüm ölçeğin cronbach alfa katsayısı 0.82'dir. Alt boyutlarının cronbach alfa değerleri ise şu şekildedir; "dışadönüklük- içedönüklük" alt boyutu için 0.74, "duygusal dengesizlik" alt boyutu için 0.75, "sorumluluk- dağınıklık" alt boyutu için 0.70, "gelişime açıklık- yeniliğe kapalılık" alt boyutu için 0.68 ve son olarak "uyumluluk-düşmanlık" alt boyutu için 0.55' (Yöyen, 2016, 1308-1321).

Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri: Brennan, Clark ve Shaver tarafından geliştirilen envanter, Sümer tarafından 2006 yılında Türkçe'ye uyarlanarak geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları alt boyutlar için 0.86 ile 0.90 arasındadır. Toplam 36 sorudan oluşan ölçek, yedili likert tipinde ve bireyin kendi kendisini değerlendirdiği bir özbidirim aracıdır. Kaçıngan, kaygılı ve güvenli yakın ilişkiler olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır (Yöyen, 2017d).

Üst Biliş Ölçeği: Cartwright-Hatton ve Wells (1997) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Tosun ve Irak tarafından (2008) yapılmıştır. Olumlu İnançlar, kontrol edilemezlik ve tehlike, bilişsel güven, düşünceleri kontrol ihtiyacı ve bilişsel farkındalık olmak üzere beş alt boyuttan ve toplam 30 sorudan oluşmaktadır. Bireyin kendi kendisini, dördümlük tipinde cevaplar ile değerlendirmesine dayanan bir özbidirim ölçeğidir (Tosun ve Irak, 2008, 67-80).

3.3. Veri analizi

Kategorik değişkenlere ilişkin olarak frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Yakın ilişki yaşantılar ölçeği alt boyutları düzeyleri ile kişilik tipolojileri düzeyleri ve üst biliş ölçeği alt boyutları arasında yordayıcılık ilişkisinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla bağımlı değişkenin yakın ilişkiler yaşantılar ölçeği alt boyutları düzeylerinin, bağımsız değişkenlerin ayrı ayrı kişilik tipolojileri düzeyleri ve üst biliş ölçeği alt boyutları olduğu çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi backward yöntemi ile yapılarak modelde anlamsız olan bağımsız değişkenlerin model dışında bırakılması ve sadece anlamlı olanların yer alması sağlanmıştır. Regresyon analizini yapmadan önce bağımlı değişkenin normal dağılım gösterdiği ve bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Modelde yer alan değişkenlerin tolerans değerlerinin 1'e yakın ve VIF değerlerinin 10'nun altında olması çoklu doğrusal bağlantı sorunun olmadığını ve Durbin Watson değerlerinin 1-3 aralığında olması nedeniyle otokorelasyon sorunu olmadığını tespit edilmiştir. Varsayımların sınanmasından sonra backward yöntemi ile çoklu regresyon analizleri yapılmıştır. Tüm analizler SPSS 23 paket programı aracılığı ile yapılmıştır. Tüm analizler 0,05 hata payına göre test edilmiştir.

4.Bulgular

Tablo 1. Kişilik tipolojisinin kaygılı yakın ilişki üzerindeki etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	33,070	6,665		4,961	,000		
Duygusal dengesizlik	6,839	1,011	,329	6,765	,000	,899	1,113
Gelişime Açıklık	-3,402	1,189	-,154	-2,862	,004	,735	1,361
Dışa Dönüklük	4,346	1,176	,217	3,695	,000	,619	1,617
İçe dönüklük	2,975	1,097	,155	2,712	,007	,649	1,541

Kişilik tipolojisinin kaygılı yakın ilişki değişkeni üzerindeki etkisi için yapılan regresyon analizi sonucunda gelişime açıklık ($\beta = -0,154$, $t = -2,862$, $p = 0,004$) düzeyinin negatif yönlü anlamlı; duygusal dengesizlik ($\beta = 0,329$, $t = 6,765$, $p = 0,000$), dışa dönüklük ($\beta = 0,217$, $t = 3,695$, $p = 0,000$) ve içe dönüklük ($\beta = 0,155$, $t = 2,712$, $p = 0,007$) düzeylerinin pozitif yönlü anlamlı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Gelişime açıklık düzeyinin artması kaygılı yakın ilişki yaşantı düzeyini azaltırken; duygusal dengesizlik, dışa dönüklük ve içe dönüklük kişilik tipolojisi düzeylerinin artması kaygılı yakın ilişkiler yaşantı düzeyinin artmasına neden olacaktır. Oluşturulan modelin açıklama gücü %15,4 olarak tespit edilmiştir. Duygusal dengesizlik, gelişime açıklık, dışa dönüklük ve içe dönüklük kaygılı yakın ilişki yaşantı düzeyinde meydana gelen değişimin %15,4'ünü açıklamaktadır ($R^2 = 0,154$, $F = 19,094$, $p = 0,000$).

Tablo 2. Kişilik tipolojisinin kaçınan yakın ilişki üzerindeki etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	13,600	2,013		6,754	,000		
İçe dönüklük	2,719	,532	,250	5,108	,000	,931	1,074
Duygusal dengesizlik	2,149	,577	,182	3,723	,000	,931	1,074

Kişilik tipolojisinin kaçınan yakın ilişki üzerindeki etkisini incelemek için yapılan regresyon analizi sonucunda; içe dönüklük ($\beta = 0,250$, $t = 5,108$, $p = 0,000$) ve duygusal dengesizlik ($\beta = 0,182$, $t = 3,723$, $p = 0,000$) kişilik tipoloji düzeylerinin, kaçınan yakın ilişki yaşantı düzeyi üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. İçe dönüklük ve duygusal dengesizlik kişilik yapısı düzeyinin artması, kaçınan yakın ilişki düzeyinin artmasına neden olacaktır. Oluşturulan modelin açıklama gücü %11,5 olarak tespit edilmiştir. İçe dönüklük ve duygusal dengesizlik kişilik özellikleri kaçınan yakın ilişki yaşantı düzeyinde meydana gelen değişimin %11,5'ini açıklamaktadır ($R^2 = 0,115$, $F = 26,829$, $p = 0,000$).

Altıntaş, M., Durmaz, E. Çiftçi, F. (2017). Metacognitive functions and personality types in close relationships. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(5), 1683-1699.

Tablo 3. Kişilik tipolojisinin güvenli yakın ilişki üzerindeki etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	40,484	2,122		19,082	,000		
Dışa Dönüklük	-2,249	,513	-,234	-4,384	,000	,764	1,309
Yumuşakbaşlılık	-2,225	,606	-,196	-3,671	,000	,764	1,309

Tablo 3'te kişilik tipolojisinin güvenli yakın ilişki üzerine etkisini incelemek için yapılan regresyon analizi sonuçları bulunmaktadır. Buna göre dışa dönüklük ($\beta = -0,234$, $t = -4,384$, $p = 0,000$) ve yumuşakbaşlılık ($\beta = -0,196$, $t = -3,671$, $p = 0,000$) kişilik tipoloji düzeylerinin güvenli yakın ilişki yaşantı düzeyi üzerinde negatif yönlü anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Dışa dönüklük ve yumuşakbaşlılık kişilik yapısı düzeyinin artması, güvenli yakın ilişki düzeyinin azalmasına neden olacaktır. Oluşturulan modelin açıklama gücü %13,4 olarak tespit edilmiştir. Dışa dönüklük ve yumuşakbaşlılık kişilik tipoloji düzeyleri güvenli yakın ilişki yaşantı düzeyinde meydana gelen değişimin %13,4'ünü açıklamaktadır ($R^2 = 0,34$, $F = 31,647$, $p = 0,000$).

Tablo 4. Üstbilis işlevlerinin kaygılı yakın ilişki üzerindeki etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	43,080	4,789		8,996	,000		
Olumlu inançlar	,655	,208	,152	3,144	,002	,907	1,103
Kontrol edilmezlik ve tehlike	1,401	,197	,350	7,128	,000	,876	1,142

Üstbilis işlevlerinin kaygılı yakın ilişki üzerindeki etkisine dair yapılan regresyon analizi sonucunda, kaygılı yakın ilişki yaşantı düzeyini olumlu inançlar ($\beta = 0,152$, $t = 3,144$, $p = 0,002$) ile kontrol edilmezlik ve tehlike ($\beta = 0,350$, $t = 7,128$, $p = 0,000$) üst bilişsel ölçeği alt boyutlarının pozitif yönlü ve anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Olumlu inançlar ile kontrol edilmezlik ve tehlike alt boyutu düzeylerinin artması, kaygılı yakın ilişki yaşantılar düzeyini arttıracaktır. Oluşturulan model kaygılı yakın ilişkiler yaşantı düzeylerinde meydana gelen değişimin %15,6'sını açıklamaktadır ($R^2 = 0,156$, $f \text{ değ} = 25,649$, $p = 0,000$).

Tablo 5. Üstbilis işlevlerinin kaçınan yakın ilişki üzerindeki etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	20,860	1,709		12,206	,000		
Kontrol edilmezlik ve tehlike	,435	,111	,192	3,902	,000	1,000	1,000

Üstbiliş işlevlerinin kaçınan yakın ilişki üzerindeki etkisini incelemek için yapılan regresyon analizi sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur. Tablo 5 analiz edildiğinde kaçınan yakın ilişki yaşantı düzeyini, üstbiliş işlevlerinden kontrol edilmezlik ve tehlike ($\beta=0,192$, $t=3,902$, $p=0,000$) alt boyutunun pozitif yönlü ve anlamlı şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Kontrol edilmezlik ve tehlike alt boyutu düzeyinin artması, kaçınan yakın ilişki yaşantılar düzeyini arttıracaktır. Oluşturulan model kaçınan yakın ilişkiler yaşantı düzeylerinde meydana gelen değişimin %3,7'sini açıklamaktadır ($R^2=0,037$, $F=15,225$, $p=0,000$).

Tablo 6. Üstbiliş işlevlerinin güvenli yakın ilişki üzerindeki etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	25,744	2,307		11,157	,000		
Kontrol edilmezlik ve tehlike	,265	,098	,139	2,707	,007	,932	1,072
Bilişsel farkındalık	-,306	,125	-,125	-2,445	,015	,932	1,072

Tablo 6'da üstbiliş işlevlerinin güvenli yakın ilişki düzeyine etkisini analiz etmek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçları görülmektedir. Buna göre güvenli yakın ilişki yaşantı düzeyini, kontrol edilmezlik ve tehlike ($\beta=0,192$, $t=3,902$, $p=0,007$) üst bilişsel ölçeği alt boyutunun pozitif yönlü ve anlamlı bir şekilde, bilişsel farkındalık ($\beta=-0,125$, $t=-2,445$, $p=0,015$) üst bilişsel ölçeği alt boyutunun negatif şekilde ve anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir. Kontrol edilmezlik ve tehlike alt boyutu düzeyinin artması, güvenli yakın ilişki yaşantılar düzeyini arttıracakken, bilişsel farkındalık üst biliş ölçeği alt boyutunun artması güvenli yakın ilişkiler düzeyini azaltacaktır. Oluşturulan model güvenli yakın ilişkiler yaşantı düzeylerinde meydana gelen değişimin %2,6'sını açıklamaktadır ($R^2=0,026$, $F=5,291$, $p=0,005$).

5. Tartışma

Araştırmanın birinci sonucu yakın ilişkilerde kişilik özelliklerinin etkisini incelemek üzere yapılan regresyon analizi sonuçlarını içermektedir. Buna göre kaygılı yakın ilişkilerde, kişilik tipolojisi olarak gelişime açıklık özelliğinin negatif yönlü; duygusal dengesizlik, dışa dönüklük ve içe dönüklük kişilik özelliklerinin ise pozitif yönlü; kaçınan yakın ilişkilerde kişilik özelliklerinden içe dönüklük ve duygusal dengesizlik pozitif yönlü ve anlamlı; güvenli yakın ilişki düzeyinde ise kişilik özelliklerinden dışa dönüklük ve yumuşakbaşlılık negatif yönlü ve anlamlı bir etkiye sahiptir.

Araştırmanın ikinci sonucu üst biliş işlevleri alt boyutlarının yakın ilişkiler yaşantı düzeyleri üzerine etkisini inceleyen regresyon analizi sonuçlarını içermektedir. Analizde kaygılı yakın ilişki yaşantı düzeyini, üstbiliş işlevleri alt boyutlarından olumlu inançlar ile kontrol edilemezlik ve tehlike alt boyutları pozitif yönlü ve anlamlı; kaçınan yakın ilişki yaşantı düzeyini, üst biliş işlevleri alt boyutlarından kontrol edilemezlik ve tehlike pozitif yönlü ve anlamlı; güvenli yakın ilişki yaşantı düzeyini ise üst biliş işlevleri alt boyutu olarak kontrol edilemezlik ve tehlike pozitif yönlü, bilişsel farkındalık alt boyutu ise negatif yönlü ve anlamlı olarak yordamaktadır.

Alan yazını incelendiğinde kişilik yapısı ve üstbilgi işlevlerinin yakın ilişki biçimleri üzerine etkisini doğrudan inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak literatürde yetişkin yaşantısında bireylerin yakın ilişki biçimlerinin, anne babaları ile oluşturdukları bağlanma biçimlerinin etkilediği, yakın ilişki biçimleri ile kişilik özellikleri arasında bir ilişkinin bulunduğunu bildiren az sayıda çalışma mevcuttur. Söz konusu çalışmalarda güvenli bağlanma geliştiren bireylerin; çocuklukta bağlanma figürlerini sıcak, karşılık veren, hazır bulunan ve duyarlı olarak tanımladıkları, güvensiz bağlanma (kaygılı veya kaçınan) geliştiren yetişkinlerin ise; çocuklukta bağlanma figürlerini daha az duyarlı, sıcak ve hazır bulunan olarak tanımlamadıkları veya çocuklukta bağlanma figürlerini sıcak ve sevecen olarak tanımlamalarına karşın, her zaman ulaşılabilir olmadıklarını, karşılık vermediklerini ve tutarsız davrandıkları (Bartholomew ve Horowitz, 1991, 61:226-244; Jones, 2005, 233-249; Rothbard ve Shaver, 1994), bu bireylerin yetişkin yaşamında benzer bağlanma biçimlerini yakın ilişkilerinde genellikle sürdürdükleri (Nakash-Eisikovits, Dutra ve Westen, 2000, 1111-1123.) bilgisi aktarılmaktadır.

Bu bağlamda araştırma sonuçları literatür ile desteklenmektedir. Yetişkin yakın ilişkilerinde kaygılı ve kaçınan yakın ilişkilerin karakteristikleri; kendilerini değersiz hissetme, sevmeye değer görmeme, başkalarının onay ve görüşüne bağımlı olma, bir yandan diğerlerine yakın olmayı isterken diğer yandan ihtiyaç duyduklarında diğerlerinin hazır bulunması veya elde edilebilirliği konusunda güvenlerinin eksik olması, diğerine yakınlaşmak isterken reddedilecekleri veya terk edilecekleri konusunda kaygı yaşamaları (Collins ve Feeney, 2004, 363-383), bu sebeple diğerlerinden uzak durarak ve bağlanma ihtiyaçlarını reddederek olası bir reddedilmeye karşı olumlu kendilik imajını koruma çabalarının bulunması (Stanojevic, 2004, 67-81), başkalarını destekleyici olarak algılamadıkları, kendilerini başkalarına açma ve yakınlık kurmada isteksiz oldukları, bu sebeple ilişkilerinde partnerleri tarafından düşmanca algılandıkları (Mikulincer ve Nachson, 1991, 321- 331), kendilerini ve diğerlerini olumsuz algıladıkları için ilişkilerinde daha savunmacı ve baskıcı iletişim kurdukları, ilişkilerinde diğerlerine karşı tehditkar, ilgisiz, duyarsız davrandıkları, gerektiğinde yardıma ihtiyacı olanların isteklerini reddederek, alay ederek olumsuz davranışlar gösterdikleri (Howes ve Ritchie, 2002), bu bireylerin içe dönük, sosyal ilişkilerde soğuk (Mikulincer, Florian, Cowan ve Cowan, 2002, 405-434), kendilerine ve başkalarına ilişkin işlevsel olmayan kişilerarası şemaları olduğundan (Oral, 2006) kendini başkalarından üstün gördükleri ve her fırsatta bunu göstermekten çekinmedikleri, karşısındakinin görüşlerini dikkate almayarak; insanlara sözle sataşmak, kendini kolayca kaybedip öfkelenmek, başkalarıyla alay etmek gibi düşmansıl davranışlar sergiledikleri (Şahin, Durak ve Yasak-Gültekin, 1994) bilgileri araştırma sonucu olan kaygılı ve kaçınan yakın ilişki düzeyi yüksek olan bireylerin kişilik özellikleri olarak duygusal dengesizlik, dışadönüklük ve içedönüklük düzeylerinin yüksek, gelişime açıklık düzeyinin ise düşük olması ile uyumludur. Literatürde kişilik özelliği olarak duygusal dengesizlik; depresif ve hüzünlü olma, gerginlik, kaygılı olma, sıklıkla duygusal iniş çıkışlar yaşama, tedirginlik, huzursuzluk ve sabırsızlık, içedönüklük; içine kapanık, sosyalleşmeyi sevmeyen, insanlara karşı mesafeli duran, sessiz kalmaya eğilimli, utangaç ve tutuk (Yöyen, 2017b, 35-50) ve dışadönüklük ise konuşkan, cesur, şamatacı, zorlayıcı, girişken, doğal, gösterimci, enerjik, maceracı, dostça, sözünü sakınmayan, yüksek sesli, gürültülü, hırslı, baskın ve sosyal olma, gelişime açıklık; zeki, uyanık, çözümleyici, derin düşünen, sanatsal, içgörülü, keşfedici, akıllı, esprili, yaratıcı, karmaşık düşünen, bilgili, entelektüel, ilgileri geniş, çok yönlü, derin (Yöyen, 2016, 1308-1321) hayal gücü yüksek, maceracı, özgün, yaratıcı, meraklı, kendinden emin ve çalışkan (Yöyen, 2017e, 123-129) olarak tanımlanmaktadır. Tanımla-

nan kişilik özellikleri karakteristikleri ile kaygılı ve kaçınan yakın ilişki karakteristikleri uyumlu ve bütüncüdür.

Literatürde güvenli yakın ilişki kurabilen bireylerin kendilerini değerli hissettikleri; diğerleri tarafından sevildikleri/sevilebileceklerine, insanların kendilerini kabul ettikleri/ edebileceklerine yönelik içselleştirilmiş inanç geliştirdikleri (Bartholomew ve Horowitz, 1991, 226-244); bu bireylerin diğerlerine göre daha girişken, sosyal, iyimser, geçimli, insanlara güvenen, işbirliğine yatkın, analitik düşünen, duyarlı, yeniliğe açık, yaratıcı (Demirkan, 2006), istek ve ihtiyaçlarını karşısındakine açıkça belli eden, ona saygı duyduğunu ve onu kabullendiğine ilişkin mesajlar veren, otomatik tepkilerini erteleyebilen, düşünce ve duygularını dürüstçe paylaşabilen, doğrudan ve açık iletişim kurarak, daha yapıcı çatışma çözme stratejilerini kullanarak kişilerarası ilişkilerinde besleyici bir tarz sergileyen (Greenwald, 1999); aile ve arkadaşlarıyla daha fazla uyumlu, kendilerine ve başkalarına daha çok güvenen ve daha az sosyal problemler yaşayan (Willemsen ve Marcel, 2017) bireyler oldukları bilgisi verilmektedir. Araştırma sonucunda güvenli yakın ilişkiler düzeyi yüksek olan bireylerin kişilik yapısı olarak dışadönüklük ve yumuşakbaşlılık özellikleri ile negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmış olması literatürle kuramsal olarak desteklenmektedir. Dışadönüklüğün şamatacı, zorlayıcı, sözünü sakınmayan, yüksek sesli, gürültülü, hırslı ve baskın özellikleri ile (Yöyen, 2016, 1308-1321.); yumuşakbaşlılık için tanımlanan sıcak, nazik, işbirliği gösteren, esnek, bağışlayıcı, ince, iyi kalpli (Morris, 2002) özellikleri güvenli ilişkide ilişkinin karşılıklı ve etkileşimsel gelişimini etkiliyor olabilir.

Araştırmanın bir başka sonucu üstbiliş işlevleri alt boyutlarından olumlu inançlar boyutunun, kaygılı yakın ilişkilerde pozitif yönde ve anlamlı bir açıklayıcılık gücüne sahip olmasıdır. Üstbiliş işlevlerinden olumlu inançlar; endişelenmenin, plan yapma ya da problem çözmeye yardımcı olduğuna dair endişelenmeye yönelik olumlu inançları içeren ve endişenin, arzu edilir bir kişilik özelliği olduğunu kabul eden faktördür (Wells ve Cartwright-Hatton, 2004, 385–396). Diğer yandan kaygılı yakın ilişkilerde bireyin bir yandan diğerlerine yakın olmayı isterken diğer yandan ihtiyaç duyduklarında diğerlerinin hazır bulunması veya elde edilebilirliği konusunda güvenlerinin eksik olması, diğerine yakınlaşmak isterken reddedilecekleri veya terk edilecekleri konusunda kaygı yaşamaları (Collins ve Feeney, 2004, 363-383) ile ifade edilen endişe ve endişenin yakın ilişkilerde ilişkinin özünü oluşturan temel dinamik olması bilgileri kuramsal olarak uyumludur.

Araştırmanın diğer bir sonucu üstbiliş işlevlerinden kontrol edilemezlik ve tehlike boyutunun yakın ilişkilerin tüm boyutlarında pozitif yönlü ve anlamlı bir yordayıcılık göstermiş olmasıdır. Kontrol edilemezlik ve tehlike alt boyutu ile ifade edilen; bireyin, insanın işlevlerini yerine getirebilmesi ve güvende kalabilmesi için endişelerini kontrol etmesi gerekliliği ancak endişenin kontrol edilemeyeceğine dair kesinleşmiş inancıdır (Wells ve Cartwright-Hatton, 2004, 385–396). Araştırmanın bu sonucu, yakın ilişki boyutlarından kaygılı ve kaçınan ilişki düzeylerinin kavramsal çerçevesi ile uyumludur. Bu ilişki tiplerinin güvensiz bağlanma olduğu, ilişkinin natürünün endişe olduğunu bildiren çalışma verileri mevcuttur (Göçener, 2010).

Araştırmanın son sonucu ise güvenli yakın ilişkilerde üstbiliş işlevlerinden kontrol edilemezlik ve tehlike boyutunun pozitif, bilişsel farkındalık boyutunun ise negatif ve anlamlı bir açıklayıcılık gücüne sahip olduğudur. Üstbiliş işlevlerinden bilişsel farkındalık; kişinin kendi düşünce süreçleri üzerinde sürekli uğraşmasını ifade eden bir faktördür (Wells ve Cartwright-Hatton, 2004, 385–396). Güvenli yakın ilişkilerde kişinin kendi düşünce süreçleri üzerinde sürekli uğraşmasının azalması, literatürle kavramsal olarak tutarlıdır. Güvenli yakın ilişki kura-

bilen bireylerin kendilerini değerli hissettikleri; diğerleri tarafından sevildikleri/sevilebileceklerine, insanların kendilerini kabul ettikleri/ edebileceklerine yönelik içselleştirilmiş inançları (Bartholomew ve Horowitz, 1991, 226-244) bilişsel farkındalık düzeyinin azalmasına bir diğer ifadeyle kendi düşünce süreçleri üzerinde sürekli uğraşmasının azalmasına katkı sağlıyor olabileceği düşünülmektedir.

6.Sonuç

Araştırma sonucu kişilik yapısı olarak gelişme açıklık düzeyinin artmasının kaygılı yakın ilişki yaşantı düzeyini azaltırken; duygusal dengesizlik, dışa dönüklük ve içe dönüklük kişilik düzeyleri ile; üstbilgi işlevlerinden olumlu inançlar ile kontrol edilemezlik ve tehlike alt boyutu düzeylerinin artmasının kaygılı yakın ilişki yaşantılar düzeyini arttıracaklarını göstermektedir. Araştırmanın ikinci sonucu kişilik yapısı olarak içe dönüklük ve duygusal dengesizlik düzeylerinin, üstbilgi işlevlerinden kontrol edilemezlik ve tehlike alt boyutu düzeyinin artmasının, kaçınan yakın ilişki yaşantılar düzeyini arttıracaktır. Araştırmanın üçüncü sonucu ise kişilik yapısı olarak dışa dönüklük ve yumuşakbaşlılık kişilik düzeyi ile üstbilgi işlevleri alt boyutlarından kontrol edilemezlik ve tehlike alt boyutu düzeyinin artmasının, güvenli yakın ilişki yaşantılar düzeyini arttıracakken; üstbilgi işlevleri alt boyutlarından bilişsel farkındalık düzeyinin artmasının, güvenli yakın ilişkiler düzeyini azaltacaktır.

Araştırma verileri ve son yıllarda literatürde giderek artan bağlanma araştırmaları birlikte değerlendirildiğinde, koruyucu ruh sağlığı açısından güvensiz bağlanmanın sadece psikopatoloji gelişiminde değil, aynı zamanda bireyin kişilik, kişiler arası yakın ilişkiler, üstbilgi işlevleri yürütücü faaliyetleri de dahil olmak üzere psikolojik ve sosyal yaşantısına olan derin etkisinden dolayı, bireylerin çocuk sahibi olmayı planladıkları dönemde, gebelik döneminde ve çocuklarını yetiştirirken desteklenmeleri sağlıklı nesiller yetiştirmek açısından önem taşıdığı aşikardır. Bunun bir devlet ve eğitim-sağlık politikası açısından ele alınması önerilmektedir.

Kaynakça

- Arbona, C. ve Power, T.G.(2003). Parental attachment and self- esteem and antisocial behaviors among african american, european american and mexican american adolescents. *Journal of Counseling Psychology*, 50(1), 40- 51.
- Aronson, E., Wilson, T. D ve Akert, R.M. (2012). *Sosyal Psikoloji*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L.M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *J Pers Soc Psychol*, 61:226-244.
- Bowlby J.(1969). *Attachment and loss: Vol.1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Butler, G. ve McManus, F. (1998). *Psychology: A Very Short Introduction*. Oxford University Pres.
- Collins, N.L. ve Feeney, B.C. (2004). Working models of attachment shape perceptions of social support: Evidence from experimental and observational studies. *Journal of Personality And Social Psychology*, 87(3): 363-383.
- Crick, F. (2000). *Şaşırtan varsayım* (Çev. Sabit Say). Tübitak Yayınları, Ankara.
- Demirkan, S. (2006). *Özel Sektördeki Yöneticilerin ve Çalışanların Bağlanma Stilleri, Kontrol Odağı, İş Doyumu ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Araştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Dunlosky, E. ve Metcalfe, D. (2009). *Metacognition*. SAGE Publications, USA.

Altıntaş, M., Durmaz, E. Çiftçi, F. (2017). Yakın ilişkilerde üst biliş işlevleri ve kişilik yapıları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(5), 1683-1699.

- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2010). Beliren Yetişkinlikte Romantik Yakınlığı Başlatma: Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık mı?. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (34), 119-127.
- Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906-911.
- Göçener, D. (2010). *Üniversite Öğrencilerinin Güvenli Bağlanma Düzeyleri İle Kişilerarası İlişki Tarzları Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı, Ankara.
- Greenwald, J. (1999). *Bağımlılık mı? Bağlılık mı? Zehirleyici İlişkilerden Besleyici İlişkilere*. (1). (Z. Yıldırımoglu, Çev.). Kuraldışı, İstanbul.
- Hamarta, E. (2002). *Bağlanma Teorisi ve Yetişkin İlişkilerinde Bağlanma, Eğitime Yeni Bakışlar-I*, (Ed.) A.M. Sünbül. Ankara: Mikro.
- Howes, C. ve Ritchie, S. (2002). *A Matter of Trust: Connecting Teachers and Learners in the Early Childhood Classrooms*. Teachers College Press, New York.
- Jones, S.M. (2005). Attachment style differences and similarities in evaluations of affective communication skills and person-centered comforting messages. *Western Journal of Communication*, 69:233-249.
- Karakelle, S. ve Saraç, S. (2010). Üst Biliş Hakkında Bir Gözden Geçirme: Üstbiliş Çalışmaları mı Yoksa Üst Bilişsel Yaklaşım mı?. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (26), 45-60.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S.Ö. ve Üstündağ, M.F. (2011). Bağlanma ve Psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2):321-342.
- Martin, P. ve Thomas, G. (2000). Interpersonal relationships as a metaphor for human-nature relationships. *Australian Journal of Outdoor Education*, 5 (1), 39-45.
- Mikulincer, M. ve Nachson, O. (1991). Attachment styles and pattern of selfdisclosure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61: 321- 331.
- Mikulincer, M., Florian, V., Cowan, P. ve Cowan, C. (2002). Attachment Security in Couple Relationships: A Systemic Model and its Implications for Family Dynamics. *Family Process*, 41: 405-434.
- Morris, C.T. (2002). *Psikolojiyi anlamak*. Türk Psikologlar Derneği Yayını, Ankara.
- Nakash-Eisikovits, O., Dutra, L. ve Westen, D. (2000). Relationship between attachment patterns and personality pathology in adolescents. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 41:1111-1123.
- Oral, N. (2006). *Yeme Tutum Bozukluğu ile Kişilerarası Şemalar, Bağlanma Stilleri, Kişilerarası İlişki Tarzları ve Öfke Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Overbeek, G. ve Vollebergh, W. (2003). Parental attachment and romantic relationships: Associations with emotional disturbance during late adolescence. *Journal of Counseling Psychology*, 50(1): 28- 39.
- Rothbard, J.C. ve Shaver, P.R. (1994). *Continuity of Attachment Across The Life Span, Attachment in Adults: Clinical and developmental perspectives*. (Eds.) Berman, W.H., Sperling, M.B., The Guilford Press, New York.
- Stanojevic, T.S. (2004). Adult attachment and prediction of close relationships. *Philosophy, Sociology and Psychology*, 3(1): 67-81.
- Şahin, N., Durak, A. ve Yasak-Gültekin, Y. (1994). *Interpersonal style, loneliness and depression*. 23rd International Congress of Applied Psychology, July 17-22, Madrid, Spain.

Altıntaş, M., Durmaz, E. Çiftçi, F. (2017). Metacognitive functions and personality types in close relationships. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(5), 1683-1699.

- Tosun, A. ve Irak, M. T. (2008). Üstbiliş Ölçeği-30'un Türkçe Uyarlaması, Geçerliği, Güvenirliği, Kaygı ve Obsesif-Kompulsif Belirtilerle İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(1):67-80.
- Wells, A. (2000). *Emotional disorders and metacognition: Innovative cognitive therapy*. Chichester, UK: Wiley.
- Wells, A. ve Cartwright-Hatton, S. (2004) A short form of the metacognitions questionnaire: properties of the MCQ 30. *Behav Res Ther*, 42: 385–396.
- Willemsen, E. ve Marcel, K. (2017). *Attachment 101 for attorneys: Implications for infant placement decisions*. <http://www.scu.edu/ethics/publications/other/lawreview/attachment101.html> (Accessed at 25.-7.2017)
- Yılmaz, B. (2017). *Kanser Hastalarında Depresyon İle Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkide Üstbilişsel İşlevlerin Rolü*. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yöyen, G.E. (2016). Uluslararası Kişilik Envanteri (IPI) Kısa Versiyonunun Türkçe'ye Uyarlanması: Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(4), 1308-1321.
- Yöyen, G.E. (2017a). Relationship Between Childhood Trauma and Personality Typology. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 03, 123-129.
- Yöyen, G.E. (2017b). Şiddet Türleri ve Kişilik Özellikleri. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 1(1), 35-50.
- Yöyen, G.E. (2017c). Predictability of Personality, Self-Esteem And Defense Mechanisms İn İnternet Addiction, *TURAN-CSR International Scientific Peer-Reviewed and Refereed Journal*, 9 (33), 492-500.
- Yöyen, G.E. (2017d). *Psikolojide Kullanılan Ölçekler*. İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Yöyen, G.E., (2017e). Relationship Between Childhood Trauma and Personality Typology. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 3(1), 123-129.

Extended abstract in English

Introduction

Man is a social entity, and as an object of everyday life, the individual is in constant interaction with other individuals. This social structure of the individual requires a healthy and harmonious interaction with the community in which it is located. One of the basic conditions of harmonious coexistence between society and the individual is that the individual has close relationships with other people. According to Ericson's theory of psychosocial development, an individual who is able to establish close relationships with others wants to provide care and devote him or herself. A young adult who gains a strong sense of self in his or her adolescence, is ready to integrate his or her identity with one another. If young adults in this period cannot make deep personal connections with others, they will become isolated.

The close relationships established with others begin with the confidence that the baby has developed against its parents, itself and his environment in the first years. In this period, the baby develops a sense of confidence or insecurity against the others. The trust that Erikson has adopted is an identity sentiment and the cornerstone of a positive personality. Personality that represents the future behavior patterns, values, impressions, and key features that distinguish it from others; Cognitive, emotional, and behavioral characteristics, and in close relationships between persons, and in the executive activities of the metacognitive functions that express the knowledge of one's own cognitive processes and the use of this information to control cognitive processes.

Purpose

The attachment styles that begin with the baby's caregiver and extend to all the social relationships in its life at its later ages and affect its relationships affect the close relationship the individual has with others. The problems of this research aimed to investigate the effects of close relationship types on metacognitive functions and personality structure are:

1. Is there a correlation between close relationship subdimensions, mega cognitive functions and personality structure?
2. Does personality structure predicts close relationship types?
3. Do mega cognitive functions predict close relationship types?

Method

Sample

Research data were collected from İstanbul Gelişim University Fine Arts Faculty in 2016-2017 spring semester with 199 female being and 201 being male in total 400 students. 400 participants sample %49 female (N=199) and %51 male (N=201). Average age of participants are 21,56 and %44,2 of them between the ages 21-23, %43,3 of them between the ages 18-20 and %12,8 of them above the age of 24.

Data gathering tools

International Personality Inventory Shor Version (IPISV): Based on the five-factor personality model created by Costa and McCrae, Goldberg (1999) developed the International Personality Inventory Short Version (IPISV). Validity and reliability of Turkish version of the scale was

conducted by Yöyen (2016). IPISV, a five-point Likert type self-assessed self-report scale, consists of a total of 40 questions and 9 subscales. These sub-dimensions are: “extraversion”, “introversion”, “conscientiousness”, “undirectedness”, “emotional instability”, “openness to experience”, “closed to experience”, “agreeableness”, “hostility”. In the reliability study, the cronbach alpha coefficient of all measures was 0.82. The cronbach alpha values of the sub-dimensions are as follows; 0.74 for the "extroversion-introversion" sub-dimension, 0.75 for the "emotional imbalance" sub-dimension, 0.70 for the "conscientiusness-undirectedness" sub-dimension, 0.68 for the "openness to experience-closed to experience" sub-dimension, and lastly 0.55 for the "agreeableness-hostility" sub-dimension (Yöyen, 2016, 1308-1321).

Experiences in Close Relationships Inventory: The inventory developed by Brennan, Clark & Shaver was adapted to Turkish in 2006 by Sümer and validity and reliability studies were conducted. Internal consistency coefficients for the subscales are between 0.86 and 0.90. The scale consisting of 36 questions is a seven-point Likert-type scale and self-assessed self-assessment tool. There are three sub-dimensions: avoidable, anxious and secure close relations (Yöyen, 2017d).

Metacognition Questionnaire: Scale was developed by Cartwright-Hatton & Wells (1997) and Turkish validity and reliability studies conducted by Tosun and Irak (2008). Questionnaire has 30 items and 5 sub-scales positive; beliefs about worry, negative beliefs about the controllability of thoughts and corresponding danger, cognitive confidence, negative beliefs about thoughts in general/need to control thoughts, and cognitive self-consciousness. It is a self-report scale based on the individual evaluating himself / herself with four-point Likert-type answers (Tosun & Irak, 2008, 67-80).

Data analysis

Frequency and percentage values are calculated for categorical variables. In order to find out whether there is a predictive relationship between the levels of close relationship lifestyle scale subdimensions, personality typologies and metacognition scale subdimensions, dependent variables were found to have multiple linearity subscales such as independent personality typologies levels and metacognitive scale subdimensions Regression analysis was performed. The regression analysis is done by backward method, so that independent variables which are meaningless in the model are excluded from the model and only meaningful ones are included. Before performing the regression analysis, it was found that the dependent variable had a normal distribution and that there was a linear relationship between the independent variables and the dependent variables. It has been determined that there is no autocorrelation problem because the variables in the model have tolerance values close to 1 and VIF values are below 10 and there is no multiple linear connection problem and Durbin Watson values are in the range of 1 to 3. After testing the assumptions, multiple regression analyses were performed using the backward method. All analyses were done through the SPSS 23 package program. All analyses were tested with a 0.05 error margin.

Findings

The first outcome of the study included the results of regression analysis conducted to study the effects of personality traits in close relationships. According to this anxious close relationship was positively extraversion, emotional instability and introversion personality traits and negatively correlated with open to experience personality trait; avoidant close relationship was

positively correlated with interversion and emotional imbalance personality traits; secure close relationship was negatively correlated with agreeableness and extraversion personality traits.

The second outcome of the study included the results of regression analysis that did not examine the effect of metacognition sub-dimensions on the level of close relationships. In the analysis anxious relationships positively predicts positive beliefs about worry and “negative beliefs about the controllability of thoughts and corresponding danger metacognitive subdimensions; avoidant close relationship positively predicts negative beliefs about the controllability of thoughts and corresponding danger metacognition subdimension; secure close relationship positively predicts with negative beliefs about the controllability of thoughts and corresponding danger metacognition subdimension and negatively predicts cognitive self-consciousness metacognition subdimension.

Discussion

When analysing the literature, there was no study directly examining the effect of personality and metacognitive functions on the close relationship types. However, there are only a few studies in the literature that indicate that close relationships between individuals in adult life are influenced by the forms of attachment they have formed with their parents, and that there is a relationship between close relationship forms and personality traits. In these studies following were transferred, individuals who develop safe attachment; they describe childhood attachment figures as warm, responsive, readily available, and responsive, Adults who develop insecure attachment (anxious or evasive); They are not always accessible, they do not respond at all times, and that these individuals, who are incoherent, often maintain similar attachment styles in their adult life, usually in persistent relationships, although they do not identify childhood attachment figures as less sensitive, warm, and present, or as warm and compassionate attachment figures in childhood (Bartholomew & Horowitz, 1991, 226-244; Jones, 2005, 233-249; Rothbard & Shaver, 1994, 31-72), and these individuals show the same attachment styles in their adulthood (Nakash-Eisikovits, Dutra & Westen, 2000, 1111-1123).

In this context, the results of the research are supported by the literature. Characteristics of anxious and avoidant close relationships in adult close relationships; feeling worthless themselves, loved worth seeing to, being dependent on the approval and opinions, while others to be the presence of others when they need when asking other hand close to or lack of confidence in the availability, another closer to asking rejected or if they will live concern that they will be abandoned (Collins & Feeney, 2004, 363-383), staying away from this reason others and connect positive self-image of the efforts to protect against a possible rejection by refusing needs (Stanojevic, 2004, 67-81) perceive as supportive of others, themselves Open to others They were reluctant to establish a consciousness, and thus they were perceived as unfriendly by their partners (Mikulincer & Nachson, 1991, 321- 331), are more vulnerable to others in their relationships because they perceive themselves and others unfavourably, that they are threatening, irrelevant, insensitive to others in their relationships, they showed (Howes & Ritchie, 2002), introspective of these individuals, social relationships cold (Mikulincer, Florian, Cowan & Cowan, 2002, 405-434; Oral, 2006). Deem himself superior to others and at every opportunity, they do not hesitate to show it, by taking into account the views opposite, annoying verbal people, himself getting angry easily lost, as to mock others hostility behavior they exhibit (Sahin, Durak & Gültekin 1994) details the results of research that is anxious and avoidant close relationship level personality of individuals with high Characteristics are as follows: high level of emotional

imbalance, extroversion and introversion, low level of developmental openness. In the literature emotional imbalance personality trait characterized by depressed and sad, tense, anxious, experiencing frequent emotional ups and downs, anxiety, restlessness and impatience; introversion personality trait characterized by shyness, unfriendliness, does not like to socialize, is distant from people and tentative; (Yöyen, 2017b, 35-50) and extraversion personality trait characterized by loud, ambitious, dominant, and social, lively, talkative, brave, haphazard, compelling, sociable, natural, demonstrative, energetic, adventurous, friendly; open to experience personality trait characterized by intelligent, wise, analyst, deeply thinking, artistic, insightful, exploratory, intelligent, witty, creative, complex thinking, knowledgeable, intellectual, broad, versatile, deep (Yöyen, 2016, 1308-1321); imaginative, adventurous, original, creative, curious, self-confident and hardworking (Yöyen, 2017e, 123-129). The characteristics of the personality traits defined and the anxious and avoidant close relationship characteristics are consistent and integral.

Individuals who can establish safe close relationships in the literature have valuable feelings; They are loved by others / loved, they can, the people themselves agree that they / can they for internalized beliefs they have developed (Bartholomew & Horowitz, 1991, 226-244); these individuals sociable than others, social, optimistic, easy-going, confident people, prone to cooperation, analytical thinking, responsive, innovative, creative (Demirkan, 2006), requests and who clearly articulated the opposite needs, you respect him and giving messages about whether to accept it, which can defer automatic reactions, thoughts and feelings can share honestly, establishing direct and open communication, using more constructive conflict resolution strategies exhibiting a feeder style in interpersonal relationships (Greenwald, 1999); more compatible with family and friends, to themselves and others more confident and less social problems; (Willemssen & Marcel, 2017) are given the information they are individuals. As the result of the research secure close relationships negatively correlated with extraversion and agreeableness personality traits theoretically supported by literature. Compelling, loud, noisy, ambitious and dominant features of extroversion with (Yöyen, 2016, 1308-1321); the warm, gentle, cooperative, flexible, forgiving, good-hearted features of agreeableness (Morris, 2002) may influence the mutual and interactive development of a secure relationship.

Another result of the research is that positive beliefs about worrying subdimension from metacognitive functions is positively correlated with anxious close relationships. Positive beliefs about worrying from metacognitive functions; factor that asserts that worrying is a desirable personality trait, including positive beliefs about worrying about planning or solving problems, and worrying (Wells & Cartwright-Hatton, 2004, 385-396). On the other hand in anxious close relationships, while the individual is wants to be close to one another, but on the other hand, there is a lack of confidence in the availability or availability of others when they are needed, the fact that anxiety and anxiety expressed in anxieties about being rejected or abandoned (Collins & Feeney, 2004, 363-383) and anxiety is the basic dynamic that constitutes close relationships which are theoretically supported by literature.

Another consequence of the study is that the uncontrollable and hazard dimension of metacognitive functions showed a positive and significant predictive value in all dimensions of close relationships. Expressed by uncontrollability and hazard sub-dimension; It is a definite belief that an individual must control his anxieties so that a person can fulfil his or her functions and be safe, but it is a definite belief that anxiety cannot be controlled (Wells & Cartwright-Hatton,

2004, 385-396). This result of the study is in agreement with the conceptual framework of the levels of anxious and avoidant relationships from the dimensions of close relationships. There is data on the relationship that these relationship types are unsafe attachment and that the relationship is of concern (Göçener, 2010; Kesebir, Kavzoğlu & Üstündağ, 2011, 321-342).

The last result of the research is that uncontrollable and danger dimension of metacognitive functions and positive and cognitive difference dimension of negative metacognitive powers have a power of explanatory power in safe close relatives. Cognitive difference from metacognition functions; (Wellse & Cartwright-Hatton, 2004, 385-396) Safe close relationships It is conceptually consistent with the literature that the continuous reduction of one's own thought process. Individuals who can establish safe close relationships feel valued themselves; (Beltholomew & Horowitz, 1991, 226-244) The belief that people can be loved / loved by others and that people can accept / It may be contributing to the reduction of the level of cognitive awareness or, in other words, to the reduction of the ongoing work on their own thought processes.

Result

As the result of the research as open to experience personality trait level increases anxious close relationship level decreases, emotional imbalance, extraversion, and introversion personality trait levels show that they increase the positive beliefs about worry and the negative beliefs about the controllability of thoughts and corresponding danger metacognition levels, this shows that these increases will also increase the level of anxious close relationship. Second result of the research as the introversion and emotional imbalance personality trait levels and the negative beliefs about the controllability of thoughts and corresponding danger metacognition function level increases so does the anxious close relationship levels increase. Third result of the research is increase in the extraversion and agreeableness personality trait levels and the negative beliefs about the controllability of thoughts and corresponding danger metacognition function level also increase the level of secure close relationship and decreases the level of cognitive self-consciousness metacognitive function.

When combined with research findings and the increasingly binding research in the literature in recent years, insecure attachment in terms of preventive mental health is not only due to psychopathology development but also because of the profound influence of the individual on psychological and social life, including personality, interpersonal relationships, in the period when individuals plan to have children, during pregnancy and when their children are raised, it is important when raising healthy generations. It is proposed to address this in terms of a state and education-health policy.